

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «СТАНІСЛАВ ЛУЦЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ (№ 2)»
(CASE OF STANISLAV LUTSENKO v. UKRAINE (No. 2))**

(Заява № 483/10)

РІШЕННЯ

Ст. 8 • Приватне життя • Відсутність законних підстав для накладення дисциплінарних стягнень, які призвели до встановлення суворішого режиму ув'язнення та неодноразових переведень між колоніями

СТРАСБУРГ

15 вересня 2022 року

ОСТАТОЧНЕ

15.12.2022

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Станіслав Луценко проти України (№ 2)»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),
Лятіф Гусейнов (*Latif Hüseyinov*),
Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),
Івана Джеліч (*Ivana Jelić*),

Арнфінн Бордсен (*Arnfinn Bårdsen*), судді,
та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytchik*), Секретар секції,
з огляду на:

заяву, яку 11 серпня 2009 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Станіслав Миколайович Луценко (далі – заявник);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про скарги щодо поводження із заявником в колоніях після ухвалення рішення Суду у його справі № 30663/04 та визнати решту скарг у заяві неприйнятними;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 25 травня 2021 року та 21 червня 2022 року

постановляє таке рішення, що було ухвалено в останню дату:

ВСТУП

1. Ця заява стосується стверджуваного застосування покарань до заявника та поводження з ним адміністрацій колоній після ухвалення рішення Суду у зв'язку з попередньою поданою ним заявою (№ 30663/04). У ній порушуються питання за статтею 8 Конвенції, взятою окремо та у поєднанні зі статтею 18 Конвенції, а також за статтею 34 Конвенції.

ФАКТИ

2. Заявник народився у 1977 році та проживає у м. Макіївка. Його представляли пан А.П. Бущенко та пані О.Є. Сапожнікова, юристи, які практикують у м. Київ.

3. Уряд представляла в.о. Уповноваженого на той час, пані О. Давидчук.

4. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

I. ПОДІЇ, ЩО ПЕРЕДУВАЛИ СПРАВІ

5. 05 серпня 2004 року заявник подав заяву до Суду, поскаржившись, зокрема, що 03 жовтня 2003 року Апеляційний суд Донецької області ухвалив вирок, залишений без змін Верховним Судом України 11 березня 2004 року, яким його було визнано винним у вчиненні вбивства на підставі показань його відсутніх співобвинувачених, які надали їх під час досудового розслідування, і згодом відмовилися від них, як наданих під тиском, усупереч пункту 1 статті 6 Конвенції.

6. 18 грудня 2008 року Суд ухвалив рішення у цій справі (див. рішення у справі «Луценко проти України» (*Lutsenko v. Ukraine*), заява № 30663/04), встановивши порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Того ж дня сторони були повідомлені про ухвалення рішення, яке було оприлюднено на вебсайті Суду.

7. У рішенні Суд дійшов висновку про обмеження прав заявника на захист такою мірою, що це підірвало справедливість провадження у цілому, встановивши, що показання співобвинувачених заявника, яким заявник не зміг поставити питання у відкритому судовому засіданні, було надано за відсутності процесуальних гарантій проти самообвинувачення та використано вирішальною мірою для встановлення фактів, які мали істотне значення для кваліфікації дій заявника як кримінального правопорушення (там само, пункт 52).

8. Розглядаючи вимогу заявника про справедливую сатисфакцію, Суд встановив, зокрема, таке (там само, пункт 60):

«Суд зазначає, що в цій справі він встановив наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Оскільки вимога заявника стосується висновку про таке порушення, Суд повторює, що у випадку, коли заявника було засуджено судом, незважаючи на потенційне порушення його прав, гарантованих статтею 6 Конвенції, необхідно настільки, наскільки це можливо, відновити його становище до того стану, яким би воно було, якби не було б допущено порушення вимог цього положення, і що найприйнятнішою формою сатисфакції могло б бути в принципі проведення нового судового розгляду, якщо буде подано таке клопотання (див. рішення у справах «Оджалан проти Туреччини» [ВП] (*Ocalan v. Turkey*) [GC], заява № 46221/99, пункт 210 *in fine*, ЄСПЛ-2005-IV та «Попов проти Росії» (*Popov v. Russia*), заява № 26853/04, пункт 263, від 13 липня 2006 року). У зв'язку із цим Суд зазначає, що згідно зі статтею 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» справу може бути повторно розглянуто судом, включаючи відновлення провадження у справі, якщо Суд встановить наявність порушення Конвенції».

9. Зазначене рішення стало остаточним 18 березня 2009 року.

II. ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТРИМАННЯМ ЗАЯВНИКА ПІД ВАРТОЮ ПІСЛЯ ОПРИЛЮДНЕННЯ РІШЕННЯ СУДУ ВІД 18 ГРУДНЯ 2008 РОКУ

A. Накладені на заявника стягнення

10. Коли Суд оприлюднив своє рішення у справі заявника, той відбував сьомий рік свого тринадцятирічного покарання у виді позбавлення волі у Макіївській виправній колонії № 32 (далі – колонія № 1), яка знаходилася за 18 км від його дому. Заявник працював старшим поваром колонії та продовжував навчання в університеті. Адміністрація колонії одинадцять разів застосовувала до нього заохочення за хорошу поведінку, а із січня 2008 року він тримався під вартою за умов найменш суворого режиму (соціальна реабілітація), і це означало, що йому дозволялося тимчасово покидати межі колонії та бачитися зі своєю родиною. Заявнику дозволили носити цивільний одяг, мати із собою гроші та інші цінні речі. Застосування цього режиму зазвичай передувало звільненню.

11. 25 грудня 2008 року працівники міліції, як стверджувалося, доставили заявника до відділу міліції, де вимагали його зізнатися у вчиненні злочину та погрожували, *inter alia*, зробити умови тримання під вартою нестерпними для нього. Того ж дня заявника помістили до дисциплінарного ізолятора (далі – ДІЗО) на п'ятнадцять діб за те, що він самовільно залишив своє робоче місце та не був присутнім у приміщенні колонії.

12. 18 січня 2009 року заявника помістили до дисциплінарного ізолятора ще на десять діб за те, що він зберігав мобільний телефон.

13. 26 січня 2009 року начальник колонії № 1 виніс постанову, погоджену спостережною комісією адміністрації Макіївської виправної колонії, про зміну режиму тримання заявника на той момент (соціальна реабілітація) на більш суворий (ресоціалізація), і це означало, що заявник більше не мав права тимчасово покидати межі колонії, йому не дозволялося носити цивільний одяг або мати із собою гроші. Уряд не надав копію цієї постанови. Згідно з поданою Урядом службовою запискою від 09 березня 2017 року, наданою заступником директора Департаменту Державної кримінально-виконавчої служби України, законною підставою для зміни режиму ув'язнення заявника були статті 100 та 101 Кримінально-виконавчого кодексу України. Інформація про фактологічну підставу для винесення постанови наведена не була. Вбачається, що дисциплінарні стягнення від 25 грудня 2008 року та 18 січня 2009 року стали підставою для зміни режиму тримання заявника під вартою.

14. Згідно з твердженнями заявника у березні 2009 року його, як стверджувалося, побили працівники колонії та змусили підписати

документи, в яких зазначалося, що всі несприятливі рішення, ухвалені адміністрацією колонії стосовно нього, не були жодним чином пов'язані з рішенням Суду у його справі. Згідно з твердженнями Уряду 04 лютого 2009 року заявник упав зі сходів в установі, внаслідок чого отримав перелом правої руки. Службове розслідування випадку та висновок судово-медичної експертизи підтвердили, що ушкодження заявника могло бути отримано внаслідок його падіння зі сходів. Крім того, Уряд стверджував про відсутність вказівок в особовій справі заявника, що несприятливі рішення, ухвалені адміністрацією установи стосовно нього, були пов'язані з рішенням Суду у його справі.

15. 19 травня 2009 року заявник протягом дев'яти діб тримався під вартою у Донецькому СІЗО, де чекав на переведення до колонії № 2 (див. пункт 20), за те, що зберігав 20 українських гривень (далі – грн, приблизно 2 євро).

16. 21 травня 2009 року заявнику було оголошено догану за те, що він зберігав лезо розміром 15 см.

17. 02 червня 2009 року заявника було поміщено до дисциплінарного ізолятора колонії № 2 на десять діб за зберігання 20 грн.

18. 27 травня 2010 року заявнику було оголошено попередження за самовільне залишення строю та порушення форми одягу.

19. 19 серпня 2010 року заявнику було оголошено догану за те, що він зберігав мобільний телефон.

В. Переведення заявника до інших колоній

20. 24 травня 2009 року заявника було переведено до Криворізької виправної колонії № 80 (далі – колонія № 2), яка була розташована приблизно за 450 км від його дому.

21. 07 травня 2010 року заявника було переведено до Дзержинської виправної колонії Донецькій області № 2 (далі – колонія № 3), яка була розташована приблизно за 72 км від його дому.

22. 23 березня 2011 року заявника було переведено до Дрогобицької виправної колонії Львівської області № 40 (далі – колонія № 4), яка була розташована приблизно за 1390 км від його дому.

23. Під час провадження в Суді у цій справі представник заявника неодноразово повідомляв, що йому було важко зв'язатися із заявником з різних причин, за жодну з яких сам заявник відповідальність не ніс.

С. Скарги заявника на національному рівні

24. Згідно з твердженнями заявника після згаданої постанови від 26 січня 2009 року (див. пункт 13) його законний представник

поскаржилася до прокуратури та Департаменту Державної кримінально-виконавчої служби України, вимагаючи скасувати постанову про його переведення з дільниці соціальної реабілітації до дільниці ресоціалізації, оскільки таке переведення мало здійснюватися на підставі неправомірно накладених дисциплінарних стягнень. Заявник не надав копії цих скарг.

25. 02 березня 2009 року прокуратура міста Донецьк скасувала постанови про накладення дисциплінарних стягнень від 25 грудня 2008 року та 18 січня 2009 року (див. пункти 11 і 12), визнавши їх необґрунтованими. Заявник не надав копію цієї постанови. Про це зазначалося в постанові Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області (далі – Дрогобицький суд) від 16 травня 2011 року (див. пункт 35).

26. У червні 2009 року представник заявника звернулася до Дніпропетровського окружного адміністративного суду з позовом проти адміністрації колоній № 2 і № 1. Вона стверджувала, *inter alia*, що оголошені заявнику догани у цих колоніях були незаконними, як і твердження про його схильність до суїциду. Вона також скаржилася, що перешкоджання йому в отриманні побачень з його захисником та отриманні необхідної правової допомоги було незаконним і не було жодних підстав для зміни режиму тримання його під вартою на суворіший. Вона також вимагала, щоб заявника повернули до колонії № 1, яка була найближчою колонією до його дому.

27. 11 серпня 2009 року заявник подав цю заяву до Суду.

28. 30 березня 2010 року Дніпропетровський окружний адміністративний суд визнав відсутність у нього компетенції розглядати скаргу заявника, зазначивши, що вона мала розглядатися у порядку кримінального судочинства.

29. 14 травня 2010 року представник заявника подала до Дзержинського районного суду міста Кривого Рогу заяву проти адміністрацій колоній № 2 і № 1 аналогічну поданій до Дніпропетровського окружного адміністративного суду у червні 2009 року.

30. 25 травня 2010 року районний суд направив скаргу представника заявника до прокуратури, встановивши, що вона не могла розглядатися судами.

31. Уряд надав лист прокурора Донецької області від 06 березня 2017 року, в якому пояснювалося, що було неможливо надати копії скарг заявника чи його представника, а також відповідних постанов прокуратури, оскільки вони, ймовірно, зберігалися у м. Донецьк, на непідконтрольній Україні території.

32. У серпні 2021 року Уряд надав лист заступника начальника Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, в якому

зазначалося, що особова справа заявника була знищена у зв'язку із закінченням п'ятирічного строку її зберігання.

III. КЛОПОТАННЯ ЗАЯВНИКА ПРО УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ

33. Згідно з твердженнями заявника 13 квітня 2011 року начальник колонії № 4 погодив рішення, в якому не рекомендував умовно-дострокове звільнення заявника, дійшовши висновку, що той не зміг довести свою реабілітацію, оскільки дотримувався режиму ув'язнення лише завдяки тому, що перебував під контролем.

34. У невстановлену дату у 2011 році адміністрація колонії № 4 та виконавчий комітет Дрогобицької міської ради направили клопотання заявника про його умовно-дострокове звільнення до Дрогобицького суду. Заявник скаржився на незаконність застосованих до нього заходів і стверджував, посилаючись на низку інших дій, вжитих різними адміністраціями колоній стосовно нього, що покарання з боку адміністрацій були пов'язані з ухваленням Судом рішення на його користь. Крім того, він зазначив, що адміністрація колонії № 4 не могла вирішувати, чи можна було звільняти заявника у зв'язку з його нещодавнім переведенням до цієї колонії та коротким періодом його перебування там, стверджуючи, що така ситуація була умисною.

35. 16 травня 2011 року Дрогобицький суд задовольнив подання заявника про умовно-дострокове звільнення, посилаючись на зразкову поведінку заявника під час його ув'язнення, і постановивши негайно звільнити його. Суд зазначив, *inter alia*, що:

«щодо накладених дисциплінарних стягнень, то слід категорично і однозначно вказати, що такі [стягнення] почали накладатися на нього лише після проголошення 18.12.2008р. рішення Європейського суду з прав людини в справі «Луценко проти України», в якому зроблені категоричні та однозначні висновки, що [не]правомірності та [не]справедливості засудження [заявника]. Луценко С.М. двічі оголошував голодування через безпідставне та незрозуміле накладення дисциплінарних стягнень ..., [при цьому] зразу найбільш важких [стягнень], які безпосередньо пов'язував із вказаним рішенням (в грудні 2008 – січні 2009р. в МВК № 32 [Колонія № 1] два стягнення відразу 15 та 10 діб [поміщення до дисциплінарного ізолятора] за незрозумілі, суперечливі та неоднозначні (виходячи із раніше тривало-бездоганної поведінки [заявника]) порушення, більшість із накладених дисциплінарних стягнень – п'ять, були скасовані, як упереджені та безпідставні, постановами відповідного наглядового прокурора, при цьому ці постанови прокурора були скасовані вищестоящим прокурором, не через їх безпідставність і відсутність належного мотивування, а лише через порушення таким (прокурором) територіальності... Ці ж стягнення [пізніше були] скасовані постановою начальника ДВК № 2 [колонія № 3] ... як незаконні, і таке рішення прийнято на підставі належним чином обґрунтованого і такого, що заслуговує на увагу висновку, який ставить під сумнів правомірність накладення таких стягнень... Заслуговує на увагу і той факт, що засуджений Луценко С.М. відбуває покарання вже у четвертій установі

відбування покарання, при тому, що як правило, навіть злісні порушники умов відбування покарання відбувають таке в одній установі, а переведення можливе лише у виняткових випадках»

36. Прокурор оскаржив цю постанову.

37. У невстановлену дату Апеляційний суд Львівської області скасував зазначені рішення та направив справу на новий розгляд. Сторони не надали копії цього рішення.

38. 09 серпня 2011 року Дрогобицький суд знову постановив умовно-достроково звільнити заявника від відбування покарання, посилаючись на одинадцять заохочень заявника, оголошених різними адміністраціями колоній, його позитивне ставлення до роботи та навчання, а також його участь у різноманітних програмах у попередніх колоніях й у колонії № 4. Крім того, Дрогобицький суд зауважив, що адміністрація колонії № 4 не мала зауважень до поведінки заявника та дотримання ним вимог режиму установи. Прокурор оскаржив цю постанову. Він послався на рішення від 13 квітня 2011 року (див. пункт 33), в якому не рекомендувалося умовно-дострокове звільнення заявника. Однак під час апеляційного провадження він відкликав свою апеляційну скаргу.

39. 02 грудня 2011 року Апеляційний суд Львівської області закрив провадження.

40. 06 грудня 2011 року заявника було звільнено.

IV. ЗАЯВИ ЗАЯВНИКА ПРО ПЕРЕГЛЯД ЙОГО ВИРОКУ ПІСЛЯ УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ СУДУ ВІД 18 ГРУДНЯ 2008 РОКУ

41. 08 квітня 2009 року заявник звернувся до Верховного Суду України із заявою про перегляд і, посилаючись на рішення Суду від 18 грудня 2008 року, вимагав скасування вироку Апеляційного суду Донецької області від 03 жовтня 2003 року та ухвали Верховного Суду України від 11 березня 2004 року і звільнення його під підписку про невиїзд на час повторного розгляду кримінальної справи щодо нього.

42. 20 листопада 2009 року Верховний Суд України повідомив заявника, що після перевірки матеріалів справи він не вбачав підстав для перегляду його справи.

43. 05 грудня 2011 року за новою заявою заявника про перегляд Верховний Суд України скасував вирок від 03 жовтня 2003 року та ухвалу Верховного Суду України від 11 березня 2004 року, направивши справу заявника на новий розгляд. Результат цього провадження невідомий.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

44. Відповідні положення Кримінально-виконавчого кодексу України 2003 року передбачають:

Стаття 93. Відбування засудженими всього строку покарання в одній виправній чи виховній колонії

«1. [Особа], засуджена до позбавлення волі, відбуває весь строк покарання в одній виправній чи виховній колонії, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до її постійного [«постійного» – було вилучено у редакції від 16 квітня 2009 року] місця проживання до засудження.

2. Переведення засудженої [особи] для дальшого відбування покарання з однієї виправної чи виховної колонії до іншої допускається за виняткових обставин, які перешкоджають дальшому перебуванню засудженого в цій виправній чи виховній колонії. Порядок переведення засуджених визначається нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України [у редакції до внесення змін від 16 квітня 2009 року: «Державного департаменту України з питань виконання покарань»].

Стаття 100. Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі

«1. Залежно від поведінки засудженого і ставлення до праці та навчання умови відбування покарання можуть змінюватися в межах однієї колонії або шляхом переведення до колонії іншого виду....»

Стаття 101. Переведення засуджених до позбавлення волі

«...»

3. Засуджені, які злісно порушують режим відбування покарання, можуть бути переведені: з дільниці соціальної реабілітації до іншої дільниці; з колонії середнього рівня безпеки чи звичайного жилого приміщення колонії максимального рівня безпеки в приміщення камерного типу колонії максимального рівня безпеки.»

Стаття 133. Злісний порушник установленого порядку відбування покарання

«Злісним порушником установленого порядку відбування покарання є засуджений, який не виконує законних вимог адміністрації, необґрунтовано відмовляється від праці (не менш як три рази протягом року); припинив роботу з метою вирішення трудових та інших конфліктів; вживає спиртні напої, наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги чи інші одурманюючі засоби; виготовляє, зберігає, купує, розповсюджує заборонені предмети; бере участь у настільних та інших іграх з метою здобуття матеріальної чи іншої вигоди; вчинив дрібне хуліганство; систематично ухиляється від лікування захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, а також вчинив протягом року більше трьох інших порушень режиму відбування покарання, за умови, якщо за кожне з цих порушень за постановою начальника колонії або особи, яка виконує його обов'язки, були накладені стягнення, що достроково не зняті або не погашені у встановленому законом порядку.»

45. Положення Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань 2003 року, які втратили чинність з 23 січня 2015 року (далі – Правила внутрішнього розпорядку), на момент подій передбачали:

«84. ...Засуджені, які злісно порушують режим відбування покарання, можуть бути переведені з дільниці соціальної реабілітації до дільниці ресоціалізації...

88. ...Підставою для приймання та тримання засуджених у [дисциплінарному ізоляторі]... є [винесення] мотивованої постанови начальника установи ... після перевірки пояснень засуджених ... та отримання медичного висновку про можливість тримання їх у цих приміщеннях за станом здоров'я.

Засуджений може оскаржити накладене на нього стягнення... Вища посадова особа може скасувати стягнення в разі, коли посадова особа, яка наклала стягнення, перевищила свої повноваження або стягнення було накладено нею за відсутності порушення з боку засудженого...»

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

46. Заявник скаржився, що на його життя під час перебування під вартою негативно вплинули покарання у формі дисциплінарних стягнень і переведення до інших колоній, застосовані адміністрацією колоній після ухвалення Судом рішення за заявою № 30663/04. Суд вважає, що ця скарга має розглядатися за статтею 8 Конвенції, яка передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

A. Прийнятність

47. У своїх зауваженнях у відповідь на додаткові запитання Суду Уряд доводив, що ця заява мала бути відхилена у зв'язку зі зловживанням правом на подання індивідуальної заяви, оскільки заявник, як стверджувалося, не повідомив Суд про своє звільнення.

48. Заявник заперечив, стверджуючи, що він повідомив Суд у своєму формулярі заяви про постанову Дрогобицького суду від 09 серпня 2011 року та про відповідне судове провадження.

49. Суд нагадує, що відповідно до Правила 55 Регламенту Суду будь-яке заперечення стосовно неприйнятності, наскільки дозволяють

їхній характер та обставини, мають бути висунуті Договірною Стороною відповідачем у її письмових та усних зауваженнях щодо прийнятності заяви (див. рішення у справі «Селахаттін Демірташ проти Туреччини (№ 2)» [ВП] (*Selahattin Demirtaş v. Turkey (no. 2)*) [GC], заява № 14305/17, пункт 199, від 22 грудня 2020 року).

50. У цій справі Уряд висунув заперечення, стверджуючи про зловживання правом на подання індивідуальної заяви, 07 липня 2021 року у своїх зауваженнях у відповідь на додаткові запитання, поставлені Судом, тоді як свої первинні зауваження Уряд подав 31 березня 2017 року. Суд не повинен визначати, чи може за цих обставин Уряд бути позбавлений можливості висунути це заперечення, оскільки у будь-якому випадку заявник повідомив Суд про своє звільнення 08 листопада 2011 року.

51. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

52. Заявник скаржився, що зміна режиму його ув'язнення була способом покарання його адміністрацією колоній за позитивний результат розгляду його справи у Суді. Він стверджував, що його переведення з дільниці соціальної реабілітації до дільниці ресоціалізації було незаконним, оскільки ґрунтувалося на постановах від 25 грудня 2008 року та 18 січня 2009 року, якими його було поміщено до дисциплінарного ізолятора та які пізніше були визнані неправомірними прокуратурою. Крім того, його чотири переведення до різних колоній не мали законного обґрунтування. Його родина та його захисник не були поінформовані про його переведення, і коли вони приїхали з іншого міста відвідати його, їм відмовили в можливості побачитися з ним у зв'язку з його поміщенням до дисциплінарного ізолятора, хоча ці заходи згодом були визнані прокуратурою неправомірними. Насамкінець, його переведення створило ситуацію, коли подання заяви про його умовно-дострокове звільнення було відкладене на півтора року.

53. Уряд стверджував, що документи колоній, які стосувалися скарг заявника, були знищені у зв'язку із закінченням строку їхнього зберігання, і він не мав доступу до документів, які зберігалися у колонії № 1. Крім того, Уряд доводив, що заявник подав цю заяву до Суду без будь-яких перешкод й тримання його під вартою в дисциплінарному ізоляторі установи було правомірним і передбачуваним та застосовувалося без свавілля згідно з положенням

88 Правил внутрішнього розпорядку (див. пункт 45). Він не навів подальших підстав для накладення стягнень або не прокоментував їхню законну мету чи пропорційність. Уряд стверджував, що не було зв'язку між накладеними стягненнями та ухваленням рішення Суду за заявою № 30663/04, а час накладення цих стягнень був збігом. Стосовно переведення між колоніями Уряд стверджував, що вони були здійснені відповідно до чинної інструкції та двох положень, які регулювали переведення засуджених, усі три з яких були затверджені Державним департаментом з питань виконання покарань у 2003 році і скасовані у лютому 2012 року. Проте Уряд не посилався на жодне конкретне положення у трьох вказаних документах. Він стверджував, що не міг надати подальші коментарі стосовно переведення заявника з однієї колонії до іншої. Насамкінець, заявника було звільнено умовно-достроково.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи

54. Усталена практика Суду передбачає, що під час тримання під вартою засуджені продовжують користуватися всіма основоположними правами та свободами, крім права на свободу (див. рішення у справі «Хорошенко проти Росії» [ВП] (*Khoroshenko v. Russia*) [GC], заява № 41418/04, пункти 116 і 117, ЄСПЛ 2015 з подальшими посиланнями). Тримання під вартою, як і будь-який інший захід, що позбавляє особу її свободи, призводить до невід'ємних обмежень її приватного та сімейного життя (там само, пункт 106).

55. Поняття «приватне життя» є широким і не підлягає вичерпному визначенню; залежно від обставин воно може охоплювати моральну та фізичну недоторканість особи, що, у свою чергу, може поширюватися на ситуації, пов'язані з позбавленням свободи (див. рішення у справі «Ранінен проти Фінляндії» (*Raninen v. Finland*), від 16 грудня 1997 року, пункт 63, *Збірник рішень Європейського суду з прав людини* 1997-VIII). Крім того, можуть існувати обставини, за яких статтю 8 Конвенції можна вважати такою, що забезпечує захист у ситуаціях стосовно умов тримання під вартою, в яких не досягається рівень суворості, необхідний для порушення статті 3 Конвенції (там само, пункт 63). Хоча органи державної влади користуються широкими дискреційними повноваженнями у питаннях, пов'язаних з виконанням вироків, низка аспектів ситуації засуджених стосується їхніх прав за статтею 8 Конвенції (див. рішення у справі «Ходорковський та Лебедев проти Росії» (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*), заяви № 11082/06 та № 13772/05, пункти 835 – 838, від 25 липня 2013 року з подальшими посиланнями).

56. Будь-яке втручання в право особи на повагу до її приватного та сімейного життя становитиме порушення статті 8 Конвенції, якщо воно не було здійснено «згідно із законом», не переслідувало законну ціль або цілі згідно з пунктом 2 і не було «необхідним у демократичному суспільстві» у тому сенсі, що воно було пропорційним цілям, які мали бути досягнуті (див. рішення у справі «Слівенко проти Латвії» [ВП] (*Slivenko v. Latvia*) [GC], заява № 48321/99, пункт 99, ЄСПЛ 2003-X).

(b) Застосування зазначених принципів у цій справі

57. Суд зауважує, що оскаржувані заходи, які склалися з низки суворих стягнень, накладених на заявника під час тримання під вартою, дуже суттєво вплинули на його повсякденне життя у колонії. Наприклад, заявнику більше не дозволялося тимчасово покидати межі колонії або відвідувати свою родину, зберігати гроші чи носити цивільний одяг (див. пункт 13). Отже, йшлося про його право на повагу до приватного життя, і стаття 8 Конвенції була застосовна. Крім того, оскаржувані заходи становили втручання в приватне життя заявника, яке передбачало, *inter alia*, застосування суворого режиму тримання під вартою та переведення до різних колоній, розташованих у віддалених місцях (див. рішення у справі «Маслак проти Словаччини (№ 2)» (*Maslák v. Slovakia (no. 2)*), заява № 38321/17, пункт 140, від 31 березня 2022 року та згадане рішення у справі «Ходорковський і Лебедєв проти Росії», пункти 837 і 838).

58. Сторони не погоджуються щодо того, чи були оскаржувані заходи законними та виправданими.

59. Стосовно дисциплінарних стягнень і встановлення суворого режиму ув'язнення Суд зазначає, що безпосередньо перед оприлюдненням рішення Суду за заявою № 30663/04 від 18 грудня 2008 року адміністрація колонії одинадцять разів застосовувала до заявника заохочення за хорошу поведінку та помістила його під менш суворий режим тримання під вартою, що дозволило йому тимчасово покидати межі колонії та зустрічатися з родиною (див. пункт 10). Однак у грудні 2008 року та січні 2009 року він поміщався в дисциплінарний ізолятор на п'ятнадцять і десять діб за порушення умов відбування покарання (див. пункти 11 і 12), а згодом зіткнувся з несприятливою зміною умов тримання під вартою, коли був переведений з дільниці з найменш суворим режимом до дільниці з більш суворим (див. пункт 13). Застосовне законодавство, тобто статті 100 та 101 Кримінально-виконавчого кодексу України, передбачало, що зміна режиму відбування покарання була можлива лише у випадку злісного порушення порядку відбування покарання (див. пункт 44). Суд зауважує про відсутність тверджень Уряду, що неналежна поведінка, за яку адміністрація колонії наклала два стягнення, які

призвели до поміщення заявника під суворіший режим – відсутність на робочому місці та зберігання мобільного телефона (див. пункти 11 – 13), становили злісні порушення в розумінні чинного законодавства.

60. Стосовно переведення між колоніями Суд зауважує, що спочатку заявник відбував покарання у колонії № 1, яка знаходилася за 18 км від його дому (див. пункт 10). Однак після ухвалення рішення Суду від 18 грудня 2008 року, з 2009 року до 2011 року його тричі переводили до інших колоній: 24 травня 2009 року до колонії № 2, яка знаходилася за 450 км від його дому (див. пункт 20); 07 травня 2010 року до колонії № 3, яка знаходилася за 72 км від його дому (див. пункт 21); і 23 березня 2011 року до колонії № 4, яка знаходилася за 1390 км від його дому (див. пункт 22).

61. Суд зазначає, що сторони не надали копії відповідних документів про поміщення заявника до дисциплінарних ізоляторів і під суворіший режим тримання під вартою або про його переведення до трьох інших колоній у період з 2009 року до 2011 року. Водночас Уряд визнав, що «деякі стягнення», накладені на заявника, згодом були визнані прокурором неправомірними.

62. Єдиним доступним документом щодо стягнень заявника та його переведень є постанова Дрогобицького суду від 16 травня 2011 року. Цей суд описав стягнення як «безпідставні та незрозумілі» та такі, що були накладені «за незрозумілі, суперечливі та неоднозначні, порушення, виходячи із його раніше тривало-бездоганної поведінки» – і зазначив, що прокурор скасував їх як упереджені та безпідставні. Згодом начальник ДВК № 2 [колонія № 3] скасував ці стягнення після внутрішнього розгляду, в результаті якого було доведено їхню неправомірність (див. пункт 35). Стосовно переведення заявника суд зазначив, що «навіть злісні порушники умов відбування покарання відбува[ли] таке в одній установі, а переведення було можливе лише у виняткових випадках» (там само). Дійсно, відповідно до статті 93 Кримінально-виконавчого кодексу України переведення дозволялося лише у виняткових випадках (див. пункт 44).

63. Справді, зазначене судове рішення було скасовано з невідомих причин (див. пункт 37), а справу було направлено до Дрогобицького суду на новий розгляд. Однак це не вплинуло на обґрунтованість постанов прокурора та начальника ДВК № 2 [колонія № 3] стосовно скасування стягнень як необґрунтованих і неправомірних. До того ж після повернення справи на новий розгляд національний суд знову постановив звільнити заявника на підставі аналізу його одинадцяти заохочень, його позитивного ставлення до роботи та навчання, а також відсутності зауважень адміністрації колонії № 4 до його поведінки або дотримання ним вимог режиму установи (див. пункт 38). Остання постанова, в якій не повторювалося формулювань, використаних в постанові від 16 травня 2011 року, але й не вказувалося, що наведені в

ній висновки були неправильними, набрала законної сили (див. пункт 39).

64. На думку Суду, наведеного достатньо для висновку, що оскаржувані дисциплінарні стягнення, які призвели до застосування до заявника суворішого режиму відбування покарання, а також оскаржувані рішення про неодноразове переведення заявника до інших колоній не мали законних підстав.

65. Таким чином, Суд вважає, що оскаржуване заявником втручання було незаконним, а тому немає необхідності визначати, чи переслідувало втручання законну мету, і якщо так, чи було воно пропорційним переслідуваній меті.

66. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 18 КОНВЕНЦІЇ У ПОЄДНАННІ ЗІ СТАТТЕЮ 8 КОНВЕНЦІЇ

67. Заявник поскаржився поверхово та без наведення додаткових деталей, що він був підданий покаранням під час перебування у колонії в помсту за успішний результат розгляду його заяви у Суді. Заявник посилався на статтю 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 8 Конвенції.

68. Уряд стверджував про неподання «обґрунтованої скарги» на порушення статті 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 8 Конвенції, оскільки скаргу заявника за статтею 8 Конвенції слід було визнати неприйнятною.

69. Загальні принципи щодо тлумачення та застосування статті 18 Конвенції були наведені Великою палатою в її рішенні у справі «Мерабішвілі проти Грузії» [ВП] (*Merabishvili v. Georgia*) [GC], заява № 72508/13, пункти 287 – 317, від 28 листопада 2017 року).

70. З відповідної практики випливає, що Суд має, наскільки це можливо, мати змогу ознайомитися з відповідними документами. У доводах як заявника, так і Уряду бракує достатніх деталей стосовно цього питання, що перешкоджає розгляду та ухваленню рішення Судом стосовно мети спірного поводження.

71. За цих обставин Суд не може не визнати, що ця скарга є явно необґрунтованою та має бути відхилена як неприйнятна відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 34 КОНВЕНЦІЇ

72. Заявник скаржився, що він був підданий покаранням адміністраціями колоній після ухвалення Судом рішення за заявою № 30663/04.

73. Беручи до уваги факти справи, доводи сторін і свої висновки за статтею 8 Конвенції (див. пункти 65 і 66), Суд вважає, що він розглянув основні юридичні питання, порушені в цій заяві, і немає потреби виносити окреме рішення щодо прийнятності та суті скарги за статтею 34 Конвенції (див. для порівняння рішення у справах «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*) [GC], заява № 47848/08, пункт 156, ЄСПЛ 2014 та «Рот проти Німеччини» (*Roth v. Germany*), заяви № 6780/18 і № 30776/18, пункти 83 – 84 і 99 – 101, від 22 жовтня 2020 року).

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

74. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

75. Заявник вимагав 50 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди. Він просив Суд взяти до уваги трирічний період, протягом якого його переводили до нових колоній, розташованих далеко від його дому, несправедливого покарання та суворого режиму, застосованого до нього без будь-яких обґрунтованих підстав. Можливість його умовно-дострокового звільнення була поставлена під сумнів.

76. Уряд вважав суму у розмірі 50 000 євро надзвичайно надмірною. Він стверджував, що вимога про відшкодування не мала бути підставою для неправомірного збагачення, і просив Суд відхилити вимогу заявника щодо справедливої сатисфакції.

77. Суд присуджує заявнику 4 500 євро в якості відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися.

B. Судові та інші витрати

78. Заявник вимагав 1 250 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу пані О.Є. Сапожнікової під час провадження у Суді.

79. Уряд стверджував, що ця сума була необґрунтованою.

80. З огляду на наявні в нього документи та свою практику Суд вважає за розумне присудити суму у розмірі 850 євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику. Ця сума

має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок представника, як було зазначено заявником.

С. Пеня

81. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятною скаргу за статтею 8 Конвенції;
2. *Оголошує* неприйнятною скаргу за статтею 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
4. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати питання прийнятності та суті скарги заявника за статтею 34 Конвенції;
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро заявнику та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 850 (вісімсот п'ятдесят) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок представника заявника, пані О.Є. Сапожнікової;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
6. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «СТАНІСЛАВ ЛУЦЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ (№ 2)»

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 15 вересня 2022 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytchik*)
Секретар

Сіюфра О'Лірі
(*Síofra O'Leary*)
Голова